

**ANALIZA COMPARATIVĂ
A REGLEMENTĂRII PARTICIPAȚIEI
ÎN VECHIUL COD PENAL
ȘI ÎN NOUL COD PENAL**

Participația, cu temele sale, în Vechiul Cod Penal și în Noul Cod Penal include:

1. Conceptul de participație penală;
2. Coautoratul în situații deosebite;
3. Aspecte obiective și subiective în materia complicității;
4. Delimitarea coautoratului de complicitate;
5. Participația la infracțiunile cu subiect special;
6. Participația improprie;
7. Posibilitatea unui act de participație la alt act de participație.

Aspecte cu tentă comparativă din reglementarea veche și cea nouă

Participația penală

Definiție:

În doctrină se consideră că există participație când mai multe persoane, între care s-a stabilit o legătură subiectivă (coeziune psihică), cooperează cu acte materiale sau intelectuale la săvârșirea aceleiași infracțiuni, cooperare ce nu este cerută de conținutul legal sau natural al acesteia (M. Basarab)⁵. Mai precis, în ceea ce privește legătura subiectivă între participanți, simpla cooperare materială la comiterea unei infracțiuni nu realizează în mod automat participația penală dacă nu există și intenția lor de a acționa împreună⁶.

I. Participația penală: autorul și participanții

În Noul Cod Penal găsim în capitolul VI „Autorul și participanții”, pe când în vechiul Cod Penal găseam în capitolul III „Participația”. Noul Cod Penal intrat în vigoare la 1 februarie 2014 reglementează la art. 46 autorul și coautorii. Ce observăm? Că legiuitorul nu-l mai include pe autor în rândul participanților, cum rezultă din articolul 23 din Vechiul Cod Penal: *Participanții sunt persoanele care contribuie la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală în calitate de autori, instigatori sau complici*⁷. În Noul Cod Penal, problema participanților se regăsește în art. 46, al. 1 și 2, unde ni se spune: *Autor este persoana care săvârșește în mod nemijlocit o faptă prevăzută de legea penală* (al. 1 și art. 24 din Vechiul Cod Penal), iar *Coautori sunt persoanele care săvârșesc nemijlocit aceeași faptă prevăzută de legea penală* (al. 2)⁸. Ce semnalăm? Observăm că cele două aliniate ale art. 46 vizează doar latura obiectivă a infracțiunii („săvârșesc nemijlocit”). Ori din literatura de specialitate cunoaștem că

latura obiectivă a infracțiunii se realizează prin manifestarea exterioară a omului, care lezează valorile sociale ocrotite prin legea penală, respectiv obiectul juridic, lezare care constă într-o anumită schimbare în realitatea obiectivă, denumită urmare infracțională.

⁵ Butiuc, C. (1999). *Drept penal. Partea generală*. Timișoara: Augusta, pp. 135-136.

⁶ Butiuc, C. (2006). *Manual de drept penal. Partea generală*. Sibiu: Universitatea „Lucian Blaga”, p. 208.

⁷ Codul penal (2004). București: All Beck, p. 8.

⁸ Noul Cod penal și legea pentru punerea în aplicare (2012). București: C.H. Beck, p. 18.

*Din definiția dată se poate concluziona că subelementele laturii obiective sunt: a) acțiunea sau inacțiunea; b) urmarea socialmente periculoasă; c) raportul de cauzalitate dintre acestea*⁹.

Respectiv, în ceea ce privește coautoratul din culpă, Dongoroz, Bulai, Filișanu, Dincu, Molcuț¹⁰ afirmă că este posibil acest lucru, mai exact că toți coautorii acționează cu intenție:

*S-a susținut că poate exista coautorat pentru că fiecare din făptuitori contribuie nemijlocit la producerea rezultatului prin acte culpoase efectuate simultan sau succesiv, existând și o voință comună de a coopera. (...) Această opinie a fost îmbrățișată, izolat, și de unele instanțe. Pe de altă parte, posibilitatea coautoratului din culpă este negată: În același timp este și negată posibilitatea coautoratului la infracțiunile din culpă, bazat pe argumentul că, deși este posibilă cooperarea materială între făptuitori, totuși între aceștia nu există o legătură subiectivă, culpa însăși excluzând prin caracteristicile ei ideea de cooperare psihică*¹¹.

Dacă în Noul Cod Penal este definit coautorul (coautorii) în art. 46, al. 2, în cel vechi nu era definit:

*Spre deosebire de ceilalți participanți (autor, instigator, complice), coautorul nu este definit de Codul penal. O astfel de opțiune și-a găsit argumentarea teoretică cu aceea că fiecare coautor fiind și autor nu mai este nevoie ca legea să-i rezerve o reglementare distinctă*¹².

În jurisprudență se arată că nu este suficient ca fiecare să acționeze cu intenție (Decizia 244 din 1993, Secția penală a Tribunalului Suprem).

Coautoratul din culpă din Vechiul Cod Penal venea în contradicție cu Codul Penal din 1936, în care reglementarea coautoratului se face în participație.

Astfel, condițiile de bază ale coautoratului se bazează pe două elemente esențiale: existența unei legături subiective între coautori și cooperarea la realizarea elementului material.

II. Instigarea

În art. 47 din Noul Cod Penal instigatorul este definit:

*Instigator este persoana care, cu intenție, determină o altă persoană să săvârșească o faptă prevăzută de legea penală*¹³.

În Vechiul Cod Penal, instigatorul este întâlnit în art. 25, fără a se pleca de la o definiție a instigării.

Condițiile instigării¹⁴ (de natură subiectivă și obiectivă) sunt patru la număr și decurg din definiția dată de legiuitor instigatorului:

⁹ Butiuc (1999), p. 83.

¹⁰ Butiuc (2006), p. 214.

¹¹ *ibid.*, p. 215.

¹² *ibid.*, p. 211.

¹³ Noul Cod Penal..., p. 19.

¹⁴ Butiuc (2006), pp. 216-219; Butiuc (1999), pp. 142-144.

1. Activitatea de instigare să se desfășoare cu intenție
2. Să existe o activitate de instigare (determinare)
3. Activitatea de instigare să se refere la o faptă prevăzută de legea penală
4. Instigatorul să înceapă săvârșirea faptei la care a fost instigat
Le vom expune succint pe rând.

1. Activitatea de instigare să se desfășoare cu intenție

Această condiție privește

aspectul subiectiv al instigării și înseamnă că instigatorul concepe infracțiunea și transmite ideea de a o transmite instigatului. Concepând-o, are din acel moment reprezentarea activității autorului și urmărilor pe care le dorește sau le acceptă, or aceasta are semnificația intenției în ambele ei modalități, directă și indirectă. În acest fel se realizează de fapt legătura subiectivă între instigator și autor care poate fi bilaterală, în sensul că instigatului este conștient de activitatea instigatorului sau poate fi unilaterală în cazul unei instigări, de exemplu, insidioase. Nu există instigare din culpă¹⁵.

2. Să existe o activitate de instigare

Din această activitate de instigare trebuie să existe ca rezultat îndemnarea. Ori îndemnarea constă tocmai în

*îmbierea la o acțiune sau inacțiune infracțională. Dacă ea nu este urmată de determinare, fiindcă hotărârea era deja luată de către instigat, dar mai avea unele ezitări cu privire la punerea ei în executare, îndemnarea poate constitui doar **complicitate intelectuală**, fiindcă i-a întărit hotărârea infracțională¹⁶.*

În ce-ar consta, mai exact, determinarea?

...însușirea ideii de către instigat manifestată prin aceea că hotărăște să comită fapta la care a fost îndemnat și trece la executarea ei¹⁷.

În schimb, mijloacele care se folosesc pentru determinarea instigării sunt: argumente logice, îndemnuri, promisiuni de daruri și cadouri, rugăminți, amenințări, sentimente precum răzbunare, ură, gelozie.

Dacă cel instigat nu își însușește ideea de a face fapta suntem în prezența așa-numitei instigări neurmăte de instigare care are repercusiuni în cadrul răspunderii doar în ceea ce-l privește pe instigator¹⁸.

3. Activitatea de instigare să se refere la o faptă prevăzută de legea penală

Idei esențiale (a-c¹⁹, d²⁰):

¹⁵ Butiuc (2006), pp. 216-217.

¹⁶ Butiuc (1999), p. 143.

¹⁷ *ibid.*

¹⁸ Butiuc (2006), p. 218.

¹⁹ *ibid.*

²⁰ Butiuc (1999), p. 145.

- a) legiuitorul folosește „fapta prevăzută de legea penală” tocmai pentru că are în vedere și participația proprie. Aici, instigarea se referă întotdeauna la o infracțiune;
- b) nu se poate considera instigare la delapidare dacă nu vorbim de un gestionar sau instigare la abuz în serviciu dacă nu vorbim de un funcționar public;
- c) infracțiunea la care se instigă poate fi sub formă de tentativă sau în formă continuată;
- d) trebuie să existe un raport de cauzalitate între activitatea de instigare și luarea hotărârii de către cel instigat.

4. Instigatorul să înceapă săvârșirea faptei la care a fost instigat

Persoana instigată trebuie să comită fapta pentru care a fost instigată, și nu o alta asemănătoare;

de exemplu, instigatorul a instigat la săvârșirea unui omor, dar cel instigat a realizat numai o lovire²¹.

Chiar dacă instigatul a început instigarea, iar de la un punct se oprește sau a împiedicat producerea rezultatului, condiția este împlinită. Chiar dacă instigatul a avut doar o tentativă care se pedepsește de către legiuitor, condiția este, la fel, îndeplinită.

III. Complicitatea

În Noul Cod Penal, art. 48 reglementează complicele, prin două aliniate comparativ Vechiului Cod penal care are înlesnită definiția doar în articolul 26.

Al. 1:

Complicele este persoana care, cu intenție, înlesnește sau ajută în orice mod la săvârșirea unei fapte prevăzute de legea penală. Al. 2: Este de asemenea complice persoana care promite, înainte sau în timpul săvârșirii faptei, că va tăinui bunurile provenite din aceasta sau că va favoriza pe făptuitor, chiar dacă după săvârșirea faptei promisiunea nu este îndeplinită²².

În art. 46 din Noul Cod Penal și art. 23 din Vechiul Cod Penal se reglementează participantul la infracțiune: complicele. Complice la furt este cel care stă de pază în timpul furtului sau complice la falsificarea de monede este cel care procură sau aduce monede autorului pentru a fi falsificate. Chiar și cel care dă instrucțiuni despre cum să fie ucisă victima, tot complice se numește²³.

Care este diferența dintre autorat/coautorat, instigare și complicitate?

Diferența rezultă din faptul că

în cazul complicității avem de a face cu o contribuție indirectă și mediată la realizarea faptei prevăzute de legea penală, ceea ce îi conferă caracterul de formă de participație

²¹ Butiuc (2006), pp. 218-219.

²² Noul Cod penal..., p. 19.

²³ Cf. Butiuc (2006), pp. 220-221.

secundară. Complicele, ca și în cazul instigatorului trebuie să fie o persoană determinată, individualizată care îndeplinește toate condițiile de vârstă și responsabilitate cerute de lege pentru a fi subiect activ al infracțiunii²⁴.

Este relevant să explicăm condițiile complicității²⁵ pentru teoria și practica penală:

1. Complicele trebuie să acționeze cu intenție;
2. Să se săvârșească o lege prevăzută de legea penală de către o altă penală;
3. Contribuția efectivă a compicelui la săvârșirea faptei prevăzută de legea penală.

Astfel:

1. Complicele trebuie să acționeze cu intenție

Această primă condiție are în vedere latura subiectivă a complicității, chiar dacă este o formă de participație secundară²⁶. Complicele prevede acțiunea sau inacțiunea, cât și urmările ei periculoase din punct de vedere social. Mai mult, este conștient de „ajutorul” său la fapta autorului sau coautorilor²⁷:

*„Ajutorul” dat de complice privește activitățile desfășurate de acesta în timpul executării faptei de către autor, ajutor ce poate consta în oferirea armei cu care se săvârșește infracțiunea, deschiderea unei uși prin care autorul poate fugi de la locul faptei, îndemnul de a continua săvârșirea faptei, asigurarea pazei, pentru a da alarma în caz de descoperire a faptei etc.*²⁸

Cazul „violului de la Vaslui” din 2015, cu cei șapte protagoniști și cele șapte condamnări, este deja istorie.

Pe de altă parte, jurisprudența a recunoscut complicitatea la infracțiunile preterintenționate, adică ești responsabil penal de moartea victimei în timp ce, în calitate de complice, urmărești deposedarea ei de bani, agresiunile/loviturile autorului asupra ei, dar asisti la întreg scenariul infracțional. Cu alte cuvinte,

dacă victima moare în urma agresiunii, complicitatea se raportează la prevederile art. 211 al. 3 C. pen (tâlhărie care a avut ca urmare moartea victimei)²⁹ deoarece vizând că victima este lovită, participanții și-au putut da seama de eventualitatea acestui rezultat, poziția lor subiectivă fiind caracterizată prin intenție depășită³⁰.

Un aspect important aici este că o complicitate din culpă este inexistentă.

²⁴ *ibid.*, p. 221.

²⁵ *ibid.*, pp. 221-223.

²⁶ Bulai, C., Filipaș, A., Mitraș, C. (2001). *Instituții de drept penal*. București: Trei, p. 94.

²⁷ Cf. Butiuc (2006), p. 221.

²⁸ Bulai..., p. 94.

²⁹ Art. 236 din Noul Cod Penal.

³⁰ Butiuc, pp. 221-222.